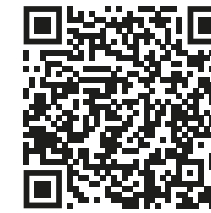

1. TERSCHELLING

TERSCHELLINGER CRANBERRIES

STEVIG WANDELEN EN UITWAAIEN OP EEN WADDENEILAND: EEN PERFECTE COMBINATIE. DEZE ROUTE VOERT VANUIT WEST-TERSCHELLING DE NATUUR IN EN GAAT OVER DE HOOGSTE DUINTOP EN LANGS HET OUDSTE CRANBERRYVELD VAN HET EILAND. JE EINDIGT WEER IN HET DORP, WAAR AAN DE VOET VAN DE BRANDARIS EEN TERRASJE WACHT.

BEKIJK DE ROUTE IN
GOOGLE MAPS

DE WANDELING

Deze wandelroute op ons middelste bewoonde Waddeneiland begint vanaf de plek waar je voet aan wal zet: op de kade waar de

veerboot vanuit Harlingen aanlegt. De veerdienst wordt verzorgd door rederij Doeksen, die dagelijks zowel gewone ferry's als snelveren heen en weer laat varen; de

snelveerboten zijn uitsluitend voor voetgangers. Voor vertrek- en aankomsttijden, ticketprijzen en boekingen zie rederij-doeksen.nl.

LENGTE:

11,1 km

DUUR:

2½ tot 3 uur

VERTREK:

Veerboothaven, Terschelling

AANKOMST:

Terras-Restaurant Flaman, Boomstraat 1, West-Terschelling, flaman-terschelling.nl. Openingstijden: dagelijks 11 tot 23 uur, keuken sluit om 20.00 uur.

SPECIALITEIT:

Terschellinger cranberries

OVERNACHTEN:

Hotel Oepkes, De Ruyterstraat 3, West-Terschelling, oepkes.nl. Dit fijne hotel staat in een glop (een steeg) in de oude dorpskern van West-Terschelling, grofweg tussen de haven en de Brandaris in. Het hotel kent een lange geschiedenis als herberg, maar wees gerust, de comfortabele en modern ingerichte kamers zijn geheel up-to-date. Beneden kun je

neerstrijken in het café-restaurant, met terras buiten, of aan de bar gaan zitten. Bij een overnachting krijg je een typisch Terschellinger drankje aangeboden, waarbij gekozen kan worden uit een Schylger Juttersbitter (het kruidenbitter van Terschelling), een Syltsje (een borrel op basis van berenburg, wat milder en zoeter dan de Juttersbitter), een glas cranberrywijn of een glas cranberrysap.

Boven: Station Deventer. Midden: het Rijstenborgherpark. Rechts: Marthinus Steyn, president van de Oranje Vrijstaat

jeugd op het gymnasium in Deventer, vandaar het ruim een eeuw geleden geplaatste eerbetoon.

Het **RIJSTENBORGHERPARK** zelf, ook wel Singelplantsoen genoemd, werd tussen 1886 en 1889 aangelegd naar een ontwerp van Leonard Springer, die er een mooi groengebied in Engelse landschapsstijl van maakte. Het park ligt op een deel van de vroegere vestingwerken van de stad. Op een voormalig ravelijn vind je bijvoorbeeld het Vogeleiland, met muziekkoepeel, horecavoorziening en volière.

Je passeert eerst het Vogeleiland, waarna je een paar honderd meter lang steeds het linkerp pad blijft volgen. Het meandert eerst langs het water, aan je linkerhand, en gaat dan om een begroeide heuvel aan de waterkant heen. De route gaat niet over maar om de heuvel heen, om aan de

andere kant nog circa 150 m langs het water te lopen tot aan de weg.

Deze weg heet Singel. Steek over en neem in de laatste strook van het park aan de overzijde wederom het linker voetpad. Volg dit tot het einde. Je komt hier bij de Kapjeswelle en de IJssel uit.

De **IJSSEL** is altijd de levensader van Deventer geweest, of beter gezegd: zonder IJssel was er geen Deventer geweest. Deze langste rivier die geheel op Nederlandse bodem ligt, gaf de stad en zijn handelaren bij Kampen toegang tot de Zuiderzee. Daardoor kon Deventer zich van de 13e tot de 15e eeuw ontwikkelen tot belangrijke Hanzestad. De Hanze was een middeleeuws samenwerkingsverband van handelaren en steden, die gezamenlijk hun handel probeerden te beschermen en uit te brei-

den. Vanaf het midden van de 12e eeuw kwamen rond de Noord- en Oostzee samenwerkingsverbanden van Duitse kooplieden op, die zich vanaf de eeuw erna uitbreidden naar Scandinavië en de Lage Landen. Dankzij de IJssel konden steden als Deventer, Zutphen, Zwolle en Kampen toetreden tot de Hanze en lucratief handel drijven in het Noord- en Oostzeegebied. Keerzijde van de medaille was wel dat de IJssel ook omgekeerd kan worden bevaren, door de Vikingen bijvoorbeeld, die in de laatste twee eeuwen van het eerste millennium af en toe langskwamen om te plunderen.

Ga rechts onder het spoorwega viaduct door. Aan de andere kant is rechts een trap omhoog naar het voetpad op de spoorbrug. Ga omhoog en wandel over de IJssel heen.

Aan de andere kant ga je weer via een trap, rechts, omlaag. Loop beneden naar rechts en steek de weg over (de Lage Steenweg). Sla daar links af en wandel over het fietspad op de dijk naast de weg verder.

Rechts van je liggen de uiterwaarden langs de IJssel, een gebied waar men

de natuur vrij spel geeft. Het gedeelte hier heet Ossenwaard. Er loopt een wandelpad doorheen, zodat je de natuur ook van dichtbij kunt bekijken.

Na circa 900 m zie je links aan de overkant van de weg een onverharde weg de velden in met zo'n groen bordje ernaast dat aangeeft dat er

een natuurgebied is. Ga de dijk af en steek de weg over naar de onverharde weg. Uiteraard goed uitkijken voor het verkeer, er is hier geen zebrapad of stoplicht.

Je bevindt je in het allerszuidwestelijkste stukje van de provincie Overijssel. Op minder dan 300 m rechts bevindt zich de grens met

Exterieur en interieur van het Depot

gebouw tegenover het einde van de Jongkindstraat, met de kenmerkende toren met groen uitgeslagen punt erop. De enorme glimmende pot met groen op het dak rechts is het **DEPOT BOIJMANS VAN BEUNINGEN**, het kunstdepot van het Boijmans. Het heeft de eer het eerste voor het publiek toegankelijke kunstdepot ter wereld te zijn, wat weer te maken heeft met de ingrijpende verbouwing die het Boijmans tot waarschijnlijk 2029 ondergaat en met de lekkende kelders waarin het depot eerst was ondergebracht.

De volledige depotcollectie van het museum, ruim 151.000 werken groot, is in

het komvormige gebouw opgeslagen, in veertien ruimten met vijf verschillende klimatologische omstandigheden. In dertien vitrines is een deel van de collectie voor het publiek te zien. Het depot is bijna 40 m hoog, telt zeven verdiepingen en heeft op het

dak een restaurant. Architectenbureau MVRDV tekende voor het ontwerp van het gebouw. Inspiratie kwam van een schaal van IKEA, de Blanda Blank. Deze serveerschaal van roestvrij staal van € 3,99 stond in 2017 toevallig op tafel tijdens de voorbe-

sprekingen over het ontwerp – de rest is geschiedenis. Het glimmende, met spiegelplaten beklede gebouw kwam in november 2021 gereed. De Rotterdamse bijnaam is De Pot of De Bloempot, een tikje teleurstellend eigenlijk. De architecten konden het zelf verzinnen hebben. Dat

kan beter in Rotterdam. Genoemd zijn ook het Spiegelei, de Soepkom en de Slabak, maar dat is 'm toch ook nog niet helemaal, vinden wij.

Aan het einde van de Jongkindstraat steek je over naar het Museumpark. Wandel tussen het Boijmans

en het Depot door en loop verder over het Melkkoppad. Aan het einde van de vijver aan je linkerhand neem je het pad naar rechts. Loop op het pleintje naast de Kunsthal schuin naar links en wandel tussen de Kunsthal en het Natuurhistorisch Museum Rotterdam door.

Delfshaven

politiebureau. Sla aan het einde links af naar het Heiman Dullaertplein.

Dit driehoekige plein ligt in de wijk **DELFSHAVEN**, in een gedeelte waar veel stadvernieuwing heeft plaatsgevonden. Delfshaven ontstond in 1389, toen de Delfshavense Schie werd gegraven om de stad Delft een verbinding met de Maas te geven en er rond de sluisen bij de Maas een nederzetting ontstond. Het had de status van 'kolonie van Delft'. Halverwege de 16e eeuw was de plaats dankzij de haringvisserij en de walvisvaart gegroeid naar een stadje met zo'n duizend inwoners. Hier werd in 1577 Piet Hein geboren, die in 1628 als vlootaanvoerder een Spaanse zilvervloot bij Cuba buit wist te maken. Zijn naam was klein maar zijn daden waren groot, zo werd hij later in zijn vaderland herinnerd.

Op het Piet Heynsplein, verderop in de wijk, kwam in 1870 een standbeeld voor de zeevaarder te staan. Zijn stoffelijk overschot werd na zijn dood in 1629 in de Oude Kerk in Delft in een praalgraf bijgezet.

MULTICULTURELE WIJK

Vanaf 1700 kwam er in Delfshaven een bloeiende jeneverindustrie op. In 1795 riep de plaats zichzelf uit tot zelfstandige gemeente, in 1825 werden stadsrechten verkregen. In 1886 ging Delfshaven vervolgens op in de gemeente Rotterdam. De jeneverindustrie was in die tijd grotendeels verdwenen naar Schiedam, want in Delfshaven en Rotterdam wilden ze de vervuiling van de jeneverstokerijen niet. Begin 20e eeuw ontstond ten noordwesten van Delfshaven de wijk Spangen, vanaf 1930 kwam daar aan de westkant de wijk Oud-Mathenesse bij.

Het huidige Delfshaven is een zeer multiculturele wijk met meer dan 75.000 inwoners. Tot de plaatselijke folklore behoort de laatste jaren het hangen van explosieven aan elkaars voordeur, maar als wandelaar krijg je daar bij daglicht gelukkig weinig van mee.

Loop langs het plein en ga aan het einde rechtdoor de Waaldijk in. Sla aan het einde rechts af naar de Kapiteinsbuurt. Aan het einde ervan gaat de route naar links de Bataviakade op, in de richting van de Achterhaven.

Aan de overkant van het water van de haven staat **DE DISTILLEERKETEL** prominent in beeld. Het is een in 1986 herbouwde stellingmolen die oorspronkelijk vanaf 1727 als moutmolen voor de jeneverindustrie werkzaam was. Onderin zit nu een molenwinkel, waar je uiteenlopende

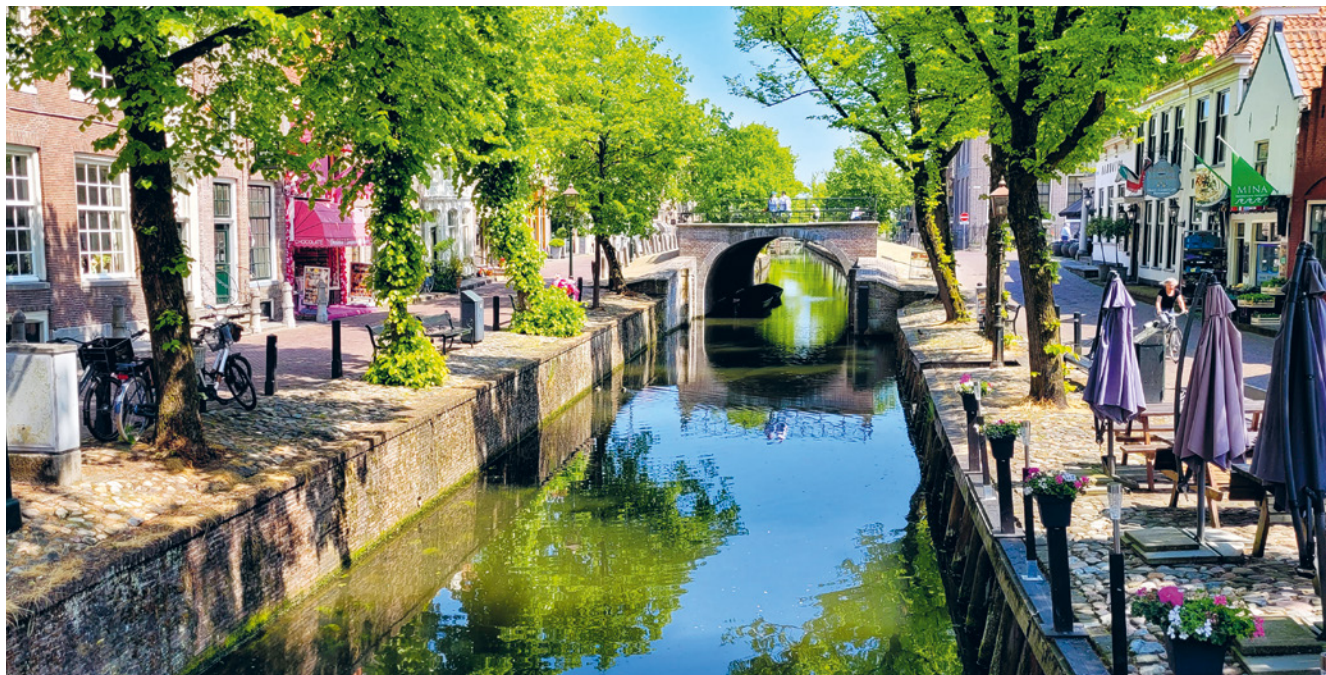
PATATJE KAPSALON

Misschien wel dé specialiteit van Rotterdam is de moderne klassieker patatje kapsalon. In Rotterdam zeggen ze erover: 'Niet lullen maar smullen'. Het patatje kapsalon ontstond in 2003 toen eigenaar Nataniël Gomes van kapsalon Tati aan de Schiedamseweg 30B bij shoarmazaak El Aviva een vette hap liet maken met alle ingrediënten die hij lekker vond: patat, shoarma, kaas, knoflooksaus, sambal en frisse salade erbovenop, geserveerd in een bakje van aluminium. Het gerecht sloeg aan, vooral onder jongeren, ging kortweg kapsalon heten en kreeg navolging in veel Nederlandse en Belgische snackbars en shoarmazaken. Er kwamen varianten van de Rotterdamse instant-klassieker op de markt en de zegetocht breidde zich uit naar het buitenland.

In 2017 bijvoorbeeld was het gerecht een hype onder de elite van de Nepalese hoofdstad Kathmandu, nadat een Nepalese kok na een bezoek aan Nederland de kapsalon in eigen land introduceerde. Een Indonesiër die in Rotterdam studeerde introduceerde het gerecht in Jakarta, waar ook een variant met nasi kuning in plaats van friet populair werd. Er is

nu zelfs een vegetarische variant onder de naam Kap Karma, bedacht door de eigenaar van de Vegetarische Snackbar in Den Haag. Sinds 2011 is er verder de jaarlijkse uitverkiezing van de lekkerste kapsalon van Rotterdam; de winnaar ontvangt de Gouden Kapsalon. Het patatje kapsalon is ook nog eens opgenomen op de lijst van Nederlands Immaterieel Erfgoed.

Nataniël Gomes, Kaapverdiëse Rotterdammer en eigenaar van kapsalon Tati overleed in 2023 op 47-jarige leeftijd. Er was veel persaandacht voor de dood van de man die te boek staat als bedenker van de kapsalon. Desgevraagd wil eigenaar Dervis Bengü van El Aviva (zijn foto staat op p. 210) wel even kwijt dat hijzelf in feite de bedenker was. 'Die jongens van de kapsalon hadden altijd honger,' vertelt hij. 'Op een gegeven moment heb ik toen in 2003 de eerste kapsalon voor Gomes gemaakt, toen hij om een bak patat vroeg met alles erop wat ik had.' Het klinkt plausibel, dus laten we het er maar op houden dat Gomes en Bengü gezamenlijk aan de wieg hebben gestaan van deze Rotterdamse specialiteit.

De kaasspeciaalzaak in het centrum van Edam

circa 200 m gaat de dijk ter hoogte van de schilderachtige voetgangersbrug aan je linkerhand, de Kwakelbrug, Doelland heten en vervolgens Bult.

Ga aan het einde linksaf en wandel de Constabelbrug over naar de Spuistraat.

De brug overspant de Nieuwehaven. De haven is niet nieuw, maar herinnert met de parallel lopende Voorhaven en Achterhaven aan het verleden van Edam als handelsstad aan de Zuiderzee. Edam ontstond in de 13e eeuw bij een dam aan de IJ, een riviertje dat in de Zuiderzee uitmondde. De plaats

heette destijds IJedam, waar Edam van afgeleid is. Na de bouw van de dam moesten handelsgoederen er worden overgeladen en kon er tol kon worden geheven, zodat Edam tot bloei kwam als handels-

EDAMMER KAAS

De bolvormige harde Edammer kaas ontstond in het weidegebied van Noord-Holland. Boerinnen maakten daar op de boerderij al in de 14e eeuw 'cleyne casekens', kazen van afgeroomde melk die ze op de markt verkochten. De kazen vielen in de smaak en werden gewilde handelswaar. De Edammer kaas is 8 procent minder vet dan bijvoorbeeld Goudse kaas en is daardoor iets pittiger, droger en zoutiger, daar waar de Goudse romiger smaakt door het hogere vetpercentage. Overeenkomst tussen beide kazen is dat ze niet in de naamgevende plaatsen zelf werden gemaakt, ze werden er alleen verhandeld. Voor de Edammer begon dat al vóór de Gouden Eeuw, toen de ronde kaasjes gewilde handelswaar werden. In 1526

kreeg de stad van keizer Karel V het recht van vrije weekmarkt en het recht op een eigen Waag, waarvoor jaarlijks 90 gulden aan de grafelijkheid moest worden betaald. Op 2 maart 1574 werd dit recht van Waag door Willem van Oranje eeuwigdurend vergeven als dank voor de goede samenwerking tijdens het beleg van Alkmaar. Destijds werden de kazen gekleurd met het sap van klaprozen, later ging er om de exportkazen een rode paraffinelaag heen om ze goed te houden. Voor de ronde vorm werd gekozen omdat de kazen daardoor goed per schip waren te transporteren en iets sneller rijpten. De rode kleur was afgeleid van de rode tinnen blikken waarin ze bewaard werden. Er zijn overigens ook Edam-

mer kazen met een gele korst eromheen, deze zijn niet voor de export maar voor verkoop in Nederland.

Edammer kaas wordt tegenwoordig trouwens in Groningen gemaakt. De naam is een beschermde aanduiding, wat onder meer betekent dat de kaas uitsluitend van Nederlandse koemelk mag zijn gemaakt. Edam is er blij mee, want de plaats trekt nog steeds veel toeristen als kaasstad, bijvoorbeeld naar de kaasmarkten die er op woensdagen in juli en augustus op het Jan Nieuwenhuisplein bij de 18e-eeuwse Waag worden georganiseerd. Vrijwilligers spelen dan de voormalige handel na, een folkloristisch gebeuren waar hordes toeristen en dagjesmensen op af komen.

plaats. Vooral scheepsbouw, haringvisserij en kaashandel droegen de eeuwen erna bij aan die bloei.

De plaats kreeg in 1357 stadsrechten van graaf Willem V van Holland. Tegenwoordig telt de stad iets minder dan zeven-duizend inwoners. Samen met Volendam vormt Edam de gemeente Edam-Volendam.

Aan het einde van de Spuistraat kom je uit bij de Keizersgracht. Steek de brug

recht voor je over naar het Spui.

Op de hoek rechts is Kaasspeciaalzaak Henry Willig gevestigd met erbij de **THE STORY OF EDAM CHEESE**, een leuke zogeheten 'cheese experience' oftewel een kaasmuseum (henrywillig.com). In het museum is van alles te zien wat met Edammer kaas te maken heeft. En te horen, want er zijn verschillende audioverhalen te beluisteren. Al met al ben je wel een uurtje

zoet in de cheese experience. Vanuit het museum kom je in de speciaalzaak terecht waar de Edammer kaas uiteraard geproefd en gekocht kan worden.

Ga op het Spui rechtsaf en wandel langs de kaasspeciaalzaak en het water van de Voorhaven verder. Na minder dan 100 m bereik je de Damsluis.

Deze monumentale Damsluis is een overkluisde sluis bij het westelijke einde van de